

Kunstfagene og inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne

Kunstfagene i barnehagen som verktøy for inkludering av
barn med nedsatt funksjonsevne

Helene Bølset Bugge

[Kandidatnummer 12]

Bacheloroppgave

BHBAC3910

Trondheim, april 2022

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.



DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

Dette er en avsluttende oppgave på bachelorutdanningen i barnehagelærerutdanning ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning.

I en barnehage under en av mine praksisperioder observerte jeg et barn med fysiske utfordringer som falt utenfor og som sjeldent ble inkludert. Dette var noe som gjorde inntrykk på meg, og som inspirerte meg til å skrive om kunsthøgskole og inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne.

Jeg vil gjerne takke mine veiledere, Johanne Rimul, høgskolelektor ved DMMH, og Aimée Viktoria Kaspersen, høgskolelektor ved DMMH, for god hjelp, støtte og veiledning gjennom skrivingen av min bacheloroppgave.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	5
1.1 Bakgrunn for valg av tema	5
1.2 Presentasjon av problemstilling	5
1.2.1 Valg av problemstilling	5
1.3 Begrepsavklaring	6
1.3.1 Kunstfagene i barnehagen	6
1.3.2 Barn med nedsatt funksjonsevne	7
1.3.3 Inkludering	7
1.4 Oppgavens disposisjon	7
2.0 Teori	8
2.1 Kunstfagene i barnehagen	8
2.2 Barn med nedsatt funksjonsevne	9
2.3 Inkludering	9
2.3.1 Inkludering av <i>alle</i> barn	10
2.4 Prosjektarbeid i barnehagen	11
2.5 Fellesskapsopplevelser og mestring	12
2.6 Materialer og miljø	13
3.0 Metode	14
3.1 Valg av metode	14
3.1.1 Semistrukturerte intervjuer	14
3.2 Valg av respondenter	15
3.3 Innsamling av data	15
3.4 Metodekritikk	16
3.4.1 Reliabilitet	16
3.4.2 Validitet	17
3.4.3 utfordringer med intervju	17
3.5 Ethiske hensyn	18
4.0 Presentasjon av funn og drøfting	19
4.1 Kunstfagenes betydning i barnehagen	19
4.1.2 Materialer, miljø og felles opplevelser	21
4.2 Inkludering etter barnets behov	23
4.2.1 Informantenes definisjon av inkludering	24

4.3 Prosjektarbeid	25
4.3.1 Voksenrollen	26
5.0 Avslutning og konklusjon	28
5.1 Kritikk av forskningsprosjektet	29
6.0 Referanseliste	31
7.0 Vedlegg	34
7.1 Intervjuguide	34
7.2 Samtykkeskjema	36

1.0 Innledning

I praksis møtte jeg et barn jeg husker spesielt godt. Dette barnet hadde særskilte behov, nærmere bestemt en diagnose som gjorde at barnet hadde nedsatt funksjonsevne. Etter samtale med veilederne mine valgte jeg å skifte fokus fra barn med særskilte behov, og over på barn med nedsatt funksjonsevne. I neste kapittel har jeg skrevet litt mer om bakgrunn for valg av tema.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har under mitt år som assistent, samt mine snart tre år som student fått oppleve mange ulike barnehager hvor jeg har møtt ulike barn. Noen av disse barna har på ulike måter og i ulik grad hatt nedsatt funksjonsevne. Med nedsatt funksjonsevne menes barn som for eksempel har bevegelseshemming og motoriske vansker av ulik grad, enten medfødt eller utviklet over tid (Sjøvik, 2014, s. 154). I en av mine praksisperioder ble jeg kjent med et barn med ganske store fysiske utfordringer. Dette barnets nedsatte funksjonsevne gjorde at barnet ofte kunne falle utenfor i lek. Jeg har lenge vært interessert i kunsthagene, og ønsker derfor i denne bacheloroppgaven å finne ut hvordan kunsthagene i barnehagen kan bidra til inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Etter at jeg bestemte meg for å skrive min bacheloroppgave om inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne brukte jeg en god stund på å finne en passende problemstilling. Etter mye frem og tilbake er dette den endelige problemstillingen:

Hvordan kan man ved bruk av kunsthagene i barnehagen legge til rette for inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne?

1.2.1 Valg av problemstilling

Da jeg skulle velge problemstilling var jeg ganske sikker på at jeg ville skrive om barn med særskilte behov, inspirert av barnet jeg møtte i praksis. Jeg noterte dermed ned følgende problemstilling: *Hvordan kan man ved hjelp av dramafaget i barnehagen bidra til at barn*

med særskilte behov inkluderes i lek? Dette var en avgrenset problemstilling, noe som er viktig i en bacheloroppgave. «I studentundersøkelsen hvor en ofte har knapp tid, er det en fordel å ha en avgrenset problemstilling fra starten, det vil lette arbeidet i de ulike fasene» (Larsen, 2017, s. 84). I første veiledningstime ble begrepet *barn med særskilte behov* diskutert. Etter litt refleksjon rundt begrepet *særskilte behov*, ble vi enige om at jeg skulle endre fokuset til *barn med nedsatt funksjonsevne*, da det var barn med fysiske utfordringer jeg ønsket å skrive om. I kvalitative undersøkelser er det vanlig at problemstillingen endres underveis. «I kvalitative undersøkelser definerer problemstillingen utgangspunktet for undersøkelsen, men innsikten som forskeren får underveis, kan medføre at problemstillingen utvikles og endres» (Thagaard, 2013 i Larsen, 2017, s. 84). En av veilederne mine foreslo også at jeg kunne skrive om kunsthagene generelt, og ikke bare *dramafaget*, som det sto i den opprinnelige problemstillingen. Vi ble enige om at det var interessant å se på bruken av alle kunsthagene samlet, og problemstillingen ble dermed endret. Problemstillingen i forkant av datainnsamlingen var følgende: *Hvordan kan man ved bruk av kunsthagene i barnehagen bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne inkluderes i lek?* Etter at datainnsamlingen var fullført og analysearbeidet hadde startet hadde jeg en veiledningstime, og ble enig med veileder om å endre problemstillingen til: *Hvordan kan man ved bruk av kunsthagene i barnehagen legge til rette for inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne?*

1.3 Begrepsavklaring

I dette kapittelet redegjør jeg for sentrale begreper tilknyttet oppgaven: *kunsthagene i barnehagen, barn med nedsatt funksjonsevne og inkludering*.

1.3.1 Kunsthagene i barnehagen

Kunsthagene i barnehagen innebærer det fagområdet som i Rammeplanen heter «kunst, kultur og kreativitet» (Utdanningsdirektoratet, 2017). I kunsthagene kan man skape, uttrykke, oppleve, erfare og reflektere (Sæbø, 2017, s. 26). Det finnes også klare forskjeller mellom de ulike kunsthagene. I kunst- og håndverk eller forming kan man uttrykke linjer, former og farger ved hjelp av materialer, i musikk bruker man lyd gjennom stemmen og instrumenter og drama i rolle gjennom kropp, stemme og bevegelse (Sæbø, 2017, s. 27). Waterhouse (2014) bruker også benevnelsen kunsthag om kunst, kultur og kreativitet: «Dette er fagene, forming,

drama, musikk og norsk» (Waterhouse, 2014, s. 140). I min problemstilling setter jeg fokus på musikk, drama og kunst- og håndverk, men ikke norsk.

1.3.2 Barn med nedsatt funksjonsevne

Barn med nedsatt funksjonsevne blir i denne sammenheng synonymt med det Sjøvik (2014) kalte *fysiske funksjonsnedsettelse* (Sjøvik, 2014, s. 154). Nedsatt funksjonsevne kan innebære bevegelseshemming og motoriske vansker, og kan være medfødt eller utviklet, og i ulik grad (Sjøvik, 2014, s. 154). Solli (2014) sier følgende om «annerledeshet»: «Forskjeller knyttet til vansker og særlige behov er særlig knyttet til barn som er i mindretall i forhold til flertallet» (Solli, 2014, s. 108). Det bør her understrekes at begrepet «annerledeshet» ikke menes i negativ forstand, men om barn som regnes som «annerledes» fordi de har andre eller flere behov en flertallet, for eksempel i form av spesialpedagogisk hjelp.

1.3.3 Inkludering

Inkludering er viktig i dagens barnehage, og mangfold og inkludering er sentralt i Rammeplanen. Inkludering kan defineres på mange ulike måter. «(...) et inkluderende fellesskap defineres ved tilhørighet, deltakelse og medvirkning i forhold til barnehagens kjerneaktiviteter; omsorg, lek og læring» (Solli, 2010, i Solli, 2014, s. 107). Inkludering handler altså om å være en del av et fellesskap.

1.4 Oppgavens disposisjon

Så langt har jeg presentert problemstillingen, bakgrunn for valg av tema og definert de sentrale begrepene i problemstillingen i en begrepsavklaring. I neste kapittel vil jeg presentere det jeg mener er relevant teori for denne bacheloroppgaven, både i form av sitat og med egne ord. Senere i oppgaven vil jeg presentere den valgte metoden, i et metodekapittel. Her vil metoden bli definert og presentert, og jeg vil skrive litt om valg av respondenter, datainnsamling, etiske retningslinjer og metodekritikk. Deretter vil jeg presentere funn og drøfte disse opp i mot relevant teori. Til slutt vil det bli skrevet en kort avslutning og en referanseliste.

2.0 Teori

I dette kapittelet vil teorien som ligger til grunn for funn og drøfting bli presentert. Kapittelet er delt inn i kategorier med overskrifter til hvert tema, og søker å belyse aspekter i problemstillingen.

2.1 Kunstfagene i barnehagen

Rammeplanen legger grunnlaget for arbeid med kunst, kultur og kreativitet i barnehagen, og den understreker at det skal jobbes med kunst, kultur og kreativitet av, for og med barn. I arbeid med kunstfagene i barnehagen skal man som barnehagelærer legge til rette for at barna får positive og kreative opplevelser, og at de opplever utforskning, læring, undring, glede og mestring i fellesskap (Sæbø, 2017, s. 18). I Rammeplanen kan man også lese at kunstfaglige opplevelser kan legge grunnlag for tilhørighet, deltakelse og skapende arbeid (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 50). Kunst og kultur kan altså være sentralt når det kommer til tilhørighet, og også inkludering i barnehagen. «Barnehagen skal legge til rette for samhørighet og kreativitet ved å bidra til at barna får være sammen om å oppleve og skape kunstneriske og kulturelle uttrykk» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 50).

Kunsthagene er viktig for fellesskapsfølelse, utvikling og læring. «I barnehagens virksomhet skal personalet gjennom fagområdet Kunst, kultur og kreativitet ivareta og arbeide med alle kunstfagene for å fremme barnas kunstfaglige utvikling og læring» (Sæbø, 2017, s. 18). Mange norske barnehager er inspirert av filosofien til de kommunale barnehagene i den italienske byen Reggio Emilia. Disse barnehagene er gode eksempler på bruk av kunstfagene i barnehagen. Både barna og personalet er deltakende og kulturskapende, og de jobber prosjektbasert med kunst og kultur (Sæbø, 2017, s. 19). Reggio-inspirerte barnehager fokuserer på barns ulike måter å uttrykke seg på, også kalt barns hundrespråklighet. Fagene innenfor fagområdet kunst, kultur og kreativitet blir ofte definert som kunstfagene. Her tar man utgangspunkt i det skapende og utøvende, som ivaretar estetiske perspektiver og sanselige opplevelser (Waterhouse, 2014, s. 140). Musikk, drama og kunst- og håndverk kan bidra til barns lek, læring og utvikling, og at barna får gode sanseopplevelser i fellesskap.

2.2 Barn med nedsatt funksjonsevne

Sjøvik (2014) definerer nedsatt funksjonsevne som bevegelsesvansker eller motoriske vansker, og hun nevner at det både kan være medfødt eller utviklet (Sjøvik, 2014, s. 154). Dette kan være udiagnostiserte vansker eller definerte diagnoser, som for eksempel cerebral parese eller revmatisme. Barn med nedsatt funksjonsevne kan ha behov for spesialpedagogisk hjelp. Dette er et viktig tilbud som kan hjelpe barn med sine utfordringer. Likevel kan slik hjelp få barn til å føle seg annerledes og utenfor, som igjen kan påvirke mestring. På den andre siden kan spesialpedagogisk hjelp være en støtte for at barn inkluderes i fellesskapet, og dersom de ikke får hjelp og deres utfordringer blir «ignorert», kan dette gjøre hverdagen meget utfordrende (Solli, 2014, s. 111).

Når et barn får spesialpedagogisk hjelp blir det tatt en vurdering i samråd med eksterne instanser med tanke på hvor mange timer enkeltbarnet har behov for. Det er viktig at de ansatte jobber med å skjerme barna med spesialpedagogisk hjelp fra gruppa dersom de har behov for dette, samtidig som at de jobber med at barnet blir inkludert i barnegruppa. Som barnehageansatt bør man se seg selv utenfra og reflektere over egen praksis. Solli (2014) mener det er viktig å reflektere over sitt syn på barn med ekstra utfordringer. «Barn med særskilte behov», «barn med nedsatt funksjonsevne» eller «barn i risikogrupper» er også individer, og man bør reflektere over hvilket syn man har på disse barna. Det bør da reflekteres over eget syn, men også reflekteres sammen med resten av personalet. For å unngå at barnet blir en «avvikler» er det en fordel å se på barnets ressurser, og ikke barnets mangler (Solli, 2014, s. 109).

2.3 Inkludering

I Rammeplanen kan man lese følgende: «Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 9). Alle barn har rett til å føle seg som en del av gruppa og føle at deres stemme blir hørt. Barn har ulike behov når det kommer til inkludering. Noen barn trenger å bli inkludert i mye, mens andre barn har nesten ikke behov for å bli inkludert i det hele tatt. De ansatte må derfor kjenne til enkeltbarnets behov for inkludering, og reflektere over *hvorfor* et barn eventuelt har behov for å skjermes mye fra gruppa. Videre i Rammeplanen kan man lese om at det skal legges til rette for inkludering ut i fra barnas behov

og forutsetninger: «Inkludering i barnehagen handler også om tilrettelegging for sosial deltakelse. Barnehagens innhold må formidles på en måte som gjør at ulike barn kan delta ut fra egne behov og forutsetninger.» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 40). Et eksempel på dette kan være dersom man legger til rette for en tegneaktivitet. Dersom et barn ønsker å delta bør barnet få komme og gå som det ønsker. Blir barnet tvunget til å sitte i ro og tegne dersom barnet ikke ønsker dette, kan det føre til en negativ opplevelse av inkludering.

Solli (2014) mener at inkludering er dynamisk, og at det oppstår i relasjoner mellom mennesker til ulike tidspunkt, i ulike rom, med ulike materialer, aktiviteter og kropper (Solli, 2014, s. 107). Det er altså ingen fasit på hvordan man jobber med inkludering. Når man jobber med inkludering i barnehagen er fellesskap en sentral faktor. Forutsetningene og mulighetene for inkludering i barnehagen, avhenger av prosessene i det sosiale fellesskapet. Barnehagen som organisasjon påvirker menneskers tanker, handlinger og vurderinger i et inkluderende perspektiv (Solli, 2014, s. 107-108).

2.3.1 Inkludering av *alle* barn

Noen barn med nedsatt funksjonsevne kan som nevnt ha behov for spesialpedagogisk hjelp og blir tatt bort i fra resten av barnegruppa i korte perioder. Da er det viktig at de gangene barna er *til stede* i barnegruppa, så får de følelsen av at de er viktige for fellesskapet. For at barnehagen skal være i stand til å inkludere barn med nedsatt funksjonsevne i gruppa, må barnehagen jobbe med inkludering generelt. «Inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne avhenger dermed i stor grad av barnehagens muligheter og evne til å være inkluderende for alle barn» (Solli, 2014, s. 108). Det kan være vanskelig å vite hva man skal gjøre for å lykkes med inkludering i hver enkelt barnehage. Barnehagen skal være inkluderende, og fellesskapsverdier skal være sentrale, men det skal også være individualitet og ulikheter blant barna (Solli, 2014, s. 109). De ansatte bør derfor kjenne barna og deres muligheter og utfordringer i barnegruppa, og støtte og hjelpe dem i kunstfaglige opplevelser, enten ved å gå foran som eksempel eller være i bakgrunnen og observere.

Noen barn har kanskje ikke like mye behov for å bli inkludert. «Et barn kan gå inn og ut av inkluderende og ekskluderende prosesser» (Solli, 2014, s. 107). Det er viktig at de voksne er bevisst på egen rolle, lytter til barnas stemme og tar deres initiativ og interesser på alvor. «(...) må personalet være åpne for barns innspill og meningsskapning samt være villige til å

reflektere over egen rolle i møte med barns inntrykk og uttrykk i kunstfaglig aktivitet» (Torsteinson, 2017, s. 169). Når man har barn med nedsatt funksjonsevne i barnegruppa bør man legge til rette for at de kan delta ut i fra egne forutsetninger. Nicolaysen (2022) mener vi som pedagoger skal ha tro på barns evner til å skape mening og fungere som støtte for dem hvis de ønsker å stoppe opp, undersøke og eksperimentere (Nicolaysen, 2022, s. 232). Dersom man for eksempel holder på med prosjektarbeid i barnehagen, er det da viktig at vi støtter barns initiativ i hele prosessen. Når man har barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen bør man se på hvordan man kan utvikle seg i fellesskap i hver enkelt barnehage, et fellesskap som gir omsorg, lek og læring, og som inkluderer alle barn, og unngår og segregere dem (Solli, 2014, s. 111-112). Det er altså viktig å jobbe med og samle barna der det lar seg gjøre, og unngå at enkeltbarn blir skjermet fra gruppa mer enn nødvendig.

2.4 Prosjektarbeid i barnehagen

Prosjektarbeid kan være en fin måte å jobbe tverrfaglig med kunstfagene i barnehagen. Det kan også være samlende, og skape felles opplevelser og referanser. Prosjektarbeid defineres som en plan, utkast, eller større arbeid. Noe uferdig, som er i bevegelse og stadig endring (Taule, 1995 i Torsteinson, 2017, s. 163). De fleste barnehager har nok drevet med prosjektarbeid, og kanskje spesielt de barnehagene som er Reggio-inspirerte. «Prosjektarbeid som lærings- og arbeidsform i barnehagen kan i stor grad sies å være inspirert av det pedagogiske arbeidet i de kommunale barnehagene i Reggio Emilia» (Torsteinson, 2017, s. 164). Et eksempel på prosjektarbeid kan være et formingsprosjekt, for eksempel å male på snøen. Et slikt prosjektarbeid beskriver Torsteinson (2017). Her fikk barna male i snøen ved hjelp av egen kropp, pensler, pinner og maling. Det å la enkeltbarnet uttrykke seg på sin unike måte i fellesskap får frem mangfoldet i gruppa samt den enkeltes unike uttrykk (Torsteinson, 2017, s. 180). Dette kan ses på som en positiv, felles opplevelse for barna, hvor alle fikk mulighet til å delta ut i fra egne forutsetninger, ønsker og behov. For å lykkes med prosjektarbeid i barnehagen er voksenrollen, spesielt pedagogisk leders rolle sentral. Pedagogisk leder bør motivere både barn og voksne slik at alle ser viktigheten av sin rolle i prosjektet (Dons & Mørreaunet, 2019, s. 213). På denne måten sørger man for et inkluderende prosjektmiljø. Prosjektarbeid i barnehagen er også en god måte å jobbe grundig med Rammeplanens fagområde kunst, kultur og kreativitet. Her får barna muligheten til å bruke musikk, drama og kunst- og håndverk på en unik og spennende måte. Gjennom prosjektarbeid, dokumentasjon og refleksjon kan man si at det skapes bevegelige praksiser og

at barn får utviklet mange ulike måter å uttrykke seg på gjennom kunst og kultur (Torsteinson, 2017, s. 165).

2.5 Fellesskapsopplevelser og mestring

Mestring er viktig for alle barn, også for barn med nedsatt funksjonsevne. Sjøvik (2014) sier at fokuset bør ligge på hva enkeltbarnet har forutsetninger for å lykkes med, hva som interesserer og gleder barnet (Sjøvik, 2014, s. 45). Dersom man legger til rette for felles opplevelser i barnegruppa, bør man se på individuelle forutsetninger hos enkeltbarn, og se hvor og hvordan de kan bidra ut i fra egne forutsetninger. Lager man musikk med barnegruppa kan kanskje det barnet uten verbalspråk bidra med rytme. Lager man et stort, felles kunstverk kan man legge til rette for at alle får bidra på sin måte. De barna som for eksempel ikke klarer å holde en pensel, kan male med hendene eller føttene. Slik fokuserer man på barnas ressurser og i følge Sommerschild (1998) kan dette føre til at man oppdager nye muligheter og uoppdagede sider hos enkeltbarnet (Sommerschild, 1998, i Sjøvik, 2014, s. 45). Dersom man fokuserer på barnas muligheter til å bidra i gruppa, og legger minst mulig fokus på begrensningene, kan dette føre til at barna opplever mestring, og det kan også heve barnas status i gruppa.

Rammeplanen understreker at det er viktig å støtte barn for å bidra til inkludering: «Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 40). Det er dermed viktig at personalet ser på *hva* de kan gjøre for å legge til rette for at barn med nedsatt funksjonsevne får oppleve mestring og får gode fellesskapsopplevelser. Når barn opplever at de mestrer noe kan dette hjelpe barns utvikling og danning av vennskap. Som barnehagelærer bør man observere barnas interesser, og gjerne spørre barna hva de liker å leke med hjemme. Slik kan man legge til rette for fellesskapsleker, variasjon, mangfold, fellestrekk og likheter (Öhman, 2012, s. 234-235). Mestring og motivasjon kan ses på som viktig for utvikling av personlig kompetanse. Dersom barnet opplever noe som gir trygghet og sosial kompetanse, vil det bli enklere for enkeltbarnet og bli inkludert i lek og samvær med andre barn (Sjøvik, 2014, s. 45). Slik vil barna få oppleve noe i fellesskap, de kan føle på mestring nettopp fordi de kunne bidra, og det kan også bli enklere for enkeltbarn å få innpass i lek ved en senere anledning. Kunstfagene kan være samlende, og kan ses på som gode fellesskapsopplevelser. Musikk, for

eksempel, ses på som en samværsform. Her opplever vi noe sammen, vi opplever samspill, vi deler, vi opplever kultur (Sæther, 2017, s. 94). Musikk er altså veldig inkluderende, og nesten obligatorisk å bruke sammen med barn. «Gjennom musikalske estetiske prosesser er det mulig for barna å erfare noe nytt (...) erfare følelsen av å skape noe i fellesskap med andre, noe som gir glede og mestring» (Sæther, 2017, s. 103).

2.6 Materialer og miljø

Arbeid med kunstfagene i barnehagen ses på som viktig for felles opplevelser og en inkluderende barnehagehverdag. Torsteinson (2017) ser på barnehagen som en kulturell møteplass. Dette handler om å ta vare på, samt videreutvikle kultur for og med barn, hvor man setter enkeltbarnets uttrykk i fokus og annerledeshet blir en ressurs for barnehagens fellesskap (Torsteinson, 2017, s. 181). Det fysiske miljøet i barnehagen kan være viktig for at barn med nedsatt funksjonsevne skal få positive kunstfaglige opplevelser. «Når barnehagen får søknad om plass for et barn med nedsatt fysisk funksjonsevne (...) foreta endringer i det fysiske miljøet (...) Det kan også bli nødvendig å gjøre spesielle tilpasninger i sammensetningen av barnegruppene (...)» (Sjøvik, 2014, s. 157). Dersom man deler barnegruppa opp i mindre grupper, kan dette være en fordel for barn med nedsatt funksjonsevne. Noen av barna har kanskje behov for skjerming og regulering, og det kan være enklere for dem å få positive opplevelser med færre barn. Vygotskij (1933) hadde følgende teori om lekegrupper: «Å sette sammen en god lekegruppe krever innsikt og kunnskap (...) Gjennom modellering og strukturering bygges lekeferdighetene opp før gruppa utvides og de nye ferdighetene integreres i samhandling med andre barn» (Vygotskij, 1933 i Hoven & Mørland, 2014, s. 248). I slike situasjoner blir voksenrollen viktig. De ansatte bør kjenne barna med nedsatt funksjonsevne godt, og vite hvilke barn de fungerer best sammen med. Kanskje bør de starte med å dele inn i grupper på to og to, og deretter gjøre gruppene større. «For å redusere funksjonshemmende barrierer (...) barnehagens inne- og uteområde skal utformes på en slik måte at det kan brukes av alle barna, uten for mange særlige tilpasninger og utforminger som kan virke ekskluderende og stigmatiserende» (Hoven & Mørland, 2014, s. 249). Barnehagen er i stadig endring, både som virksomhet og sosialiseringsarena, og det er viktig å være klar over hvilken retning endringen går (Dons & Mørreaunet, 2019, s. 213). Hvis barnehagen går mot å bli en ekskluderende arena for barn med nedsatt funksjonsevne, er det viktig at personalet er bevisst på dette. Når det kommer til inkludering i kunstfagene, kan det for eksempel være aktuelt å plassere materialer i gulvhøyde slik at alle barna får tak i dem uten å

møtte spørre om hjelp. Dette kan føre til at barna får mestringsfølelse, og at de blir motivert til å holde på med kunstfag. Dersom materialene er utilgjengelige for noen av barna, kan nok dette virke stigmatiserende og ekskluderende, og det kan føre til at terskelen for at barna tar initiativ til kunstfaglige aktiviteter blir høyere.

3.0 Metode

I den kommende delen av bacheloroppgaven vil jeg ta for meg valg av metode. Etter jeg hadde bestemt meg for problemstilling var jeg tidlig ute med å velge en kvalitativ metode for datainnsamling, nærmere bestemt intervju. I metodekapittelet vil det også komme frem hvordan jeg vil analysere og vurdere metoden.

3.1 Valg av metode

Metode kan defineres på mange ulike måter, for eksempel en fremgangsmåte for å gi svar på forskning ved å samle inn, analysere og tolke data (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). Metoden er altså det man benytter seg av for å få svar på problemstillingen, enten det er en spørreundersøkelse, barnesamtaler, intervju eller lignende. Ordet metode kan også bety planmessig fremgangsmåte. Når vi skal bestemme oss for hvilken metode vi vil bruke, må vi tenke over hva som er målet med forskningen (Silkose et al. 2021, s. 35). I denne bacheloroppgaven er målet å finne ut hvordan kunstfagene kan bidra til inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne. Dette er en ganske konkret og avgrenset problemstilling, og det ville nok vært utfordrende å få svar på den dersom valget hadde falt på en kvantitativ metode. Kvantitative metoder er ofte tellbare, man kan telle hvor mange som gir ulike svar (Larsen, 2017, s. 25). Det er ikke mulig å telle hvordan man kan bruke kunstfagene til å legge til rette for inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne, og dermed var det naturlig å velge en kvalitativ metode, nærmere bestemt intervju.

3.1.1 Semistrukturerte intervjuer

Semistrukturerte intervjuer er delvis strukturerte intervjuer med fleksibel intervjuguide. Spørsmålene er formulerte på forhånd, men selve rekkefølgen er fleksibel, og intervjueren kan stille oppfølgingsspørsmål der det er naturlig (Larsen, 2017, s. 99). Jeg formulerte spørsmålene i en intervjuguide (vedlegg 7.1), og delte de inn i følgende kategorier: *spørsmål*

om utdanning/bakgrunn, kunstfagene i barnehagen, barn med nedsatt funksjonsevne, inkludering og lek og avslutningsspørsmål. Dette for å oppnå en oversikt, der informantene forsto hvilken informasjon jeg var ute etter. Bergsland & Jæger sier at man i kvalitative metoder retter blikket mot handlinger i hverdagen, for eksempel ved hjelp av klasseromsforskning, intervju av barnehageansatte eller observasjon av en barnegruppe (Bergsland & Jæger, 2014, s. 67-68). Jeg valgte i mitt forskningsprosjekt å fokusere på intervju av barnehageansatte, da problemstillingen var rettet mot bruk av kunstfagene i *barnehagen*.

3.2 Valg av respondenter

Da jeg skulle velge respondenter til intervju brukte jeg en såkalt ikke-sansynlighetsutvelging, hvor deltakerne ikke er tilfeldig utvalgt, og man kan heller ikke vite om populasjonen blir representert i utvalget (Larsen, 2017, s. 89). I dette forskningsprosjektet kan man si at jeg benyttet meg for en ikke-sannsynlighetsberegning som kalles snøballmetoden. I snøballmetoden tar man kontakt med aktuelle respondenter man tenker kan ha informasjon om valgt tema (Larsen, 2017, s. 90). Da jeg startet planleggingen av forskningsprosjektet, tenkte jeg at jeg skulle intervju tre informanter, men Bergsland & Jæger (2014) mener at to informanter er tilstrekkelig: «Det er vanskelig å angi et eksakt antall informanter man trenger i et prosjekt, men innen en bacheloroppgave vil alt fra to til fem være greit» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 71). Begge informantene hadde relevant bakgrunn og utdanning, og virket å kunne mye om tema. I kapittel 4.0 om presentasjon av funn og drøfting vil jeg skrive en kort presentasjon av mine informanter.

3.3 Innsamling av data

I forkant av intervjuene fikk informantene tilsendt samtykkeskjema og intervjuguide (vedlegg 7.0). I intervjuguiden kom det frem hvilke tema/kategorier det skulle fokuseres på, og hvilke spørsmål jeg skulle stille. «På forhånd har forskeren laget en *intervjuguide*, en plan for hvilke temaer hun ønsker å snakke om. Intervjuguiden lages med utgangspunkt i problemstillingen og de tema som skal belyses» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 71). På denne måten ga jeg informantene tid til å forberede seg. Jeg forsøkte å stille «hva»- eller «hvordan»-spørsmål, og unngå «hvorfor»-spørsmål. «For mange ‘hvorfor’-spørsmål i et intervju kan føre til at intervjuet ligner mer på en muntlig eksamen» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72). Jeg valgte

derfor å stille spørsmål som: «Hvordan jobber dere med kunstfagene på din avdeling/base?» istedenfor for eksempel: «Hvorfor tror du at det jobbes for lite med kunstfagene i barnehagen?». Jeg innledet de fleste spørsmålene med «kan», for eksempel: «Kan du gi et eksempel på en gang musikk, drama og/eller kunst- og håndverk inspirerte barnas lek?». Dette fordi jeg ønsket at spørsmålene skulle være åpne, og for å gi informantene mulighet til refleksjon. «Generelt kan man si at de gode spørsmålene er de som er åpne og som gir rom for at informanten får reflektere og redegjøre for sine opplevelser og erfaringer om det som det skal spørres om» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72). Jeg ga også informantene tid til å tenke, og hastet ikke igjennom spørsmålene. Jeg startet intervjuene med spørsmål om utdanning og bakgrunn for å bli kjent med informantene. Larsen (2017) sier at bakgrunnsspørsmål er vanlig: «Det er vanlig å starte med *bakgrunnsspørsmål*. Dette kan være alder, kjønn, utdanning, tidligere arbeidserfaring osv. Det er greit å starte med slike spørsmål fordi de er lette å svare på, og dermed gir de en myk åpning av intervjuet» (Larsen, 2017, s. 101).

3.4 Metodekritikk

3.4.1 Reliabilitet

Reliabilitet handler om hvor troverdig forskningen er, hvor pålitelig innsamlingsmetoden er, hvordan dataene analyseres, bearbeides og tolkes (Thagaard, 2001, i Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Da jeg skulle starte datainnsamlingen søkte jeg ikke om tillatelse til lydopptak, og jeg tok dermed egne notater under intervjuene. Dette kan ha vært med på å svekke reliabiliteten til mitt forskningsprosjekt, da det kan være vanskelig å lytte aktivt til hva informantene sier, samtidig som man tar gode notater (Bergsland & Jæger, 2014, s. 70). Likevel, stilte jeg konkrete og forståelige spørsmål, for eksempel: «Hvordan tenker du at man kan bruke kunstfagene til å legge til rette for at barn med nedsatt funksjonsevne blir inkludert i lek?». Larsen (2017) sier at man kan vurdere reliabiliteten ved å se med kritisk blick på eget datamateriale: «I datainnsamlingen er spørsmålene klare og tydelige, de er ikke ledende, og de er forståelige, i databehandlingen foregår transkripsjonen på en nøyaktig måte (...)» (Larsen, 2017, s. 95). Her kommer vi tilbake til det faktum at det ikke ble søkt om tillatelse til lydopptak, og intervjuene er derfor ikke nøyaktig transkriberte. På grunn av dette tok jeg inspirasjon fra en medstudent og ga informantene tilbud om å lese gjennom notatene fra intervjuet, slik at de fikk mulighet til å kontrollere dataene. Det kan dermed diskuteres at dataene får reliabilitet, da informantene har fått mulighet til å kontrollere de.

3.4.2 Validitet

Validitet handler om relevans eller gyldighet. I kvalitative metoder handler validitet om å samle inn relevant data for valgt problemstilling, og om spørsmålene som blir stilt gir svar på problemstillingen (Larsen, 2017, s. 93). Når jeg ser tilbake på intervjuguiden min tenker jeg at ikke alle spørsmålene jeg stilte er relevante, for eksempel: «Kan du beskrive stillingen din? Hvilke arbeidsoppgaver innebærer den?». Dette spørsmålet hjelper ikke akkurat med å svare på problemstillingen, men likevel kan det diskuteres at slike spørsmål er nødvendige. Dette ble nevnt i kapittel 3.3, innsamling av data, hvor det ble påpekt at bakgrunnsspørsmål kan være nyttige for en myk åpning av intervjuet (Larsen, 2017, s. 101). Validitet kan være vanskelig å vurdere. «Nettopp ved at informantene får snakke fritt og ta opp ting de selv ser på som viktige (...) En fleksibel prosess hvor en kan endre spørsmål underveis, bidrar til mer informasjon som til sammen kan gi et bedre grunnlag for å trekke slutninger» (Larsen, 2017, s. 94). Det at jeg valgte et semistrukturert intervju med fleksibel intervjuguide kan dermed ha vært med på å styrke validiteten til mitt forskningsprosjekt.

3.4.3 utfordringer med intervju

I mine intervju prøvde jeg å ikke stille «hvorfor»-spørsmål. Dette ordet kan oppleves negativt fra informantens side, fordi det kan føles som om informanten må forsvare seg. I intervjuer kan man erstatte «hvorfor» med «kan du forklare dette litt nærmere?» eller «kan du si litt mer om dette?» (Silkose et al. 2021, s. 121). En av respondentene snakket mye om barnehagens arbeid med kunst- og håndverk, men lite om musikk. Jeg stilte dermed et oppfølgingsspørsmål: «Du nevner barnehagens arbeid med kunst- og håndverk. Arbeider dere med musikk i like stor grad?». I ettertid ser jeg at dette spørsmålet er et «ja/nei»-spørsmål, som ikke lot informanten reflektere mye over barnehagens arbeid med musikk. Her kunne jeg for eksempel sagt: «Du nevner barnehagens arbeid med kunst- og håndverk. Kan du si litt om hvordan dere arbeider med musikk?». Uansett hvor mye barnehagen jobber med musikk, kunne informanten reflektert rundt musikk i barnehagen, og gått i dybden på dette. Oppfølgingsspørsmålet jeg stilte var nok litt ledende. I intervjuer kan man oppleve det som kalles spørsmåls-effekt. En slik effekt handler om hvordan spørsmålene er formulert, om man stiller ledende spørsmål eller ikke (Larsen, 2017, s. 125). Begge intervjuene ble gjennomført på informantene sine arbeidsplasser. Dette kan ha vært med på å påvirke hvordan intervjuene gikk, også kalt intervju-effekt. «Intervju-effekt kan også handle om at omgivelsene for

intervjuet kan påvirke svarene (...) Den som blir intervjuet, vil kanskje oppleve å være tryggere og mer åpen på sin egen arbeidsplass» (Larsen, 2017, s. 124). Det at vi gjennomførte intervjuene i barnehagene var et bevisst valg. Intervjuene foregikk i barnehagenes åpningstid og dermed også informantens arbeidstid. Dette ble da den enkleste måten å gjøre det på. Jeg tror at dette gjorde informantene mer avslappet i intervjusituasjonen, og at jeg fikk gode svar. En annen ting som kan være problematisk under intervju er rekkefølgen på spørsmålene. «(...) man har *feil rekkefølge* på spørsmålene. Anbefalingen er at man starter forsiktig og tar mer komplekse og sensitive spørsmål lenger ut i intervjuet» (Silkose et al. 2021, s. 122). Dette hadde jeg lest om på forhånd, og jeg startet med enkle spørsmål om utdanning og bakgrunn, for å få en rolig og avslappet start. Jeg forsøkte også å unngå spørsmål som stilte informantene til veggs, og fokuserte heller på få, men konkrete og åpne spørsmål som var relevant for min problemstilling. På denne måten tror jeg at intervjuene ga meg relevante og pålitelige data til mitt forskningsprosjekt.

3.5 Ethiske hensyn

I forkant av et forskningsprosjekt må man ta etiske hensyn. Datainnsamlinger som berører mennesker direkte kan føre til etiske problemstillinger (Johannessen et al. 2016, s. 84). I forkant av intervjuene, utformet jeg intervjuguide og samtykkeskjema (vedlegg 7.0) som informantene fikk tilsendt. I samtykkeskjema informeres det om at informantene som har takket ja til å delta i undersøkelse/intervju bestemmer selv over egen deltakelse, og kan trekke seg uten noen negative konsekvenser (Johannessen et al. 2016, s. 85-86). Dette ble det tydelig informert om i samtykkeskjema jeg sendte til mine informanter (vedlegg 7.2). Mine informanter blir i dette forskningsprosjektet holdt anonyme, og det er verken direkte eller indirekte mulig å identifisere informantene. Informantene blir holdt anonyme ved at de kun refereres til som «informant 1», «informant 2» eller «informanten». På grunn av anonymisering er ikke prosjektet mitt melde- eller konsesjonspliktig. Anonyme undersøkelser faller nemlig utenfor personopplysningslovens definisjon (Johannessen et al. 2016, s. 88).

4.0 Presentasjon av funn og drøfting

I denne delen av forskningsprosjektet skal jeg forsøke å svare på min problemstilling: *Hvordan kan man ved bruk av kunstfagene i barnehagen legge til rette for inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne?* Først vil jeg presentere funnene jeg gjorde i mine to intervjuer, og deretter drøfte disse opp mot det jeg mener er relevant teori, hentet fra teorikapittelet, kapittel 2.0. I analysedelen vil jeg ikke ta med all data fra intervjuene, da analyse dreier seg om: «å redusere datamengden, skape orden, struktur og mening» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 81). Jeg leste gjennom svarene jeg fikk fra informantene mine, og sammenlignet data. «Den vanligste prosedyren er å omgjøre det innsamlede datamaterialet til skriftlig tekst eller til prosenter, tabeller, grafer (...)» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 81). I min analyse startet jeg med å gjøre en delanalyse, og jeg satte svarene jeg fikk fra informantene inn i en tabell for å sammenligne. Larsen (2017) sier følgende om koding og kategorisering: «Koding og kategorisering er en fase som er viktig som et analytisk hjelpemiddel (...) får vi lettere øye på mønstre og tendenser, altså å tolke funnene våre» (Larsen, 2017, s. 114). Da jeg kategoriserte svarene jeg fikk, ble det enklere å starte drøftingen av funnene opp mot relevant teori.

I forkant av datainnsamlingen sendte jeg e-post til flere kandidater, og mottok svar fra to aktuelle informanter, som ønsket å stille opp til intervju. Jeg sendte en e-post med samtykkeskjema og intervjuguide (vedlegg 7.0), og avtalte tid for intervju i de respektive barnehagene. Min første informant, som jeg velger å kalle «Informant 1», jobber i en kommunal barnehage, hvor informanten har jobbet i 5 år. Informanten har tidligere jobbet som spesialpedagog, men i skrivende stund jobber informanten som barnehagelærer. Informanten har blant annet ansvar for det pedagogiske arbeidet på basen, veiledning av ansatte og samarbeid med andre instanser. Min andre informant, som jeg velger å kalle «Informant 2», jobber som spesialpedagog i en privat barnehage, hvor informanten har jobbet i 6 år. Informanten har per dags dato ansvar for to barn på en avdeling med ulike behov, følger opp disse barna, har foreldresamarbeid og tverrfaglig samarbeid.

4.1 Kunstfagenes betydning i barnehagen

Kunst, kultur og kreativitet er et av Rammeplanens syv fagområder. Det fokuseres blant annet på at kunstfaglige opplevelser skaper tilhørighet og gir mulighet for deltakelse og inkludering

(Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 50). I begge intervjuene kom det frem at barnehagene er Reggio Emilia-inspirerte barnehager. Reggio Emilia-barnehager bruker mye kunsthag, og de fokuserer på barns unike og ulike måter å uttrykke seg på, også kalt barns hundrespråklighet (Sæbø, 2017, s. 19). I intervjuet ble det stilt spørsmål om hvordan det jobbes med kunsthag i informantenes barnehager.

Informant 1 fortalte at de i informantens barnehage la til rette for bruk av fantasi i kunsthagene: «*Legge til rette for bruk av fantasi*» (Informant 1, personlig kommunikasjon, 21. mars 2022).

Dette kan knyttes opp mot Reggio-filosofien informantens barnehage følger, hvor barn blant annet ses på som fantasifulle. Når man arbeider med kunsthagene i barnehagen skal det legges til rette for blant annet kreativitet, utforskning, læring, undring, glede og mestring i fellesskap (Sæbø, 2017, s. 18). Det kan tenkes at når man legger til rette for bruk av fantasi, slik informant 1 fortalte, opplever barn også blant annet kreativitet, glede og mestring. Informant 2 kunne fortelle mye om barnehagens arbeid med kunsthag, og det kunne virke som om de brenner for kunst, kultur og kreativitet.

«*Arrangerer kunsthagfestival for barna annenhver år*» (Informant 2, personlig kommunikasjon, 22. mars 2022).

Her kunne informant 2 fortelle at med en gang festivalen var ferdig, startet de planleggingen av festivalen som skulle foregå to år etterpå. Waterhouse (2014) sier at man i kunsthagene tar utgangspunkt i det skapende og utøvende, som ivaretar estetiske perspektiver og sanselige opplevelser (Waterhouse, 2014, s. 140). En slik kunsthagfestival gir barna estetiske og sanselige opplevelser i massevis, noe som kan ses på som både samlende og inkluderende.

Videre kunne Informant 2 fortelle: «*Barna skal få bruke alt av materialer og rom. Følge deres spor og interesser innenfor musikk, kunst og drama*» (Informant 2, personlig kommunikasjon, 22. mars 2022).

Denne uttalelsen bekrefter at barnehagen er Reggio-inspirert, og lar barna ta initiativ til å uttrykkes seg estetisk når og hvor de vil. Ved å la barna bruke alt av materialer og rom får de: «(...) skape, uttrykke, oppleve, erfare og reflektere» (Sæbø, 2017, s. 26).

4.1.2 Materialer, miljø og felles opplevelser

For å få til gode kunstfaglige opplevelser, er det viktig med materialer av kvalitet, men også materialer som er *tilgjengelig* for barna. «Når barnehagen får søknad om plass for et barn med nedsatt fysisk funksjonsevne (...) foreta endringer i det fysiske miljøet (...)» (Sjøvik, 2014, s. 157). Tilgjengelige materialer er ikke bare en fordel for barn med nedsatt funksjonsevne, men for barnegruppa generelt.

«*Bevisst fokus på at det skal være i gulvhøyde sånn at barn når tak i materialet*» (Informant 1, personlig kommunikasjon, 21. mars 2022).

I intervjuet med informant 1 snakket vi om at barna burde ha tilgang på materialer hele tiden, også i den frie leken. Dette kan ses på som viktig for at barna skal få utforske og være kreative i barnehagehverdagen. Informant 1 nevnte også at barnehagen har fokus på udefinierbare materialer, noe som også fremmer barnas kreativitet. I intervjuet med informant 2 nevnte informanten temarom:

«*Temarom der barna skaper rommene. Felles eierskap til rommet. Passer på at alle får være med*» (Informant 2, personlig kommunikasjon, 22. mars 2022).

Informanten nevnte at disse temarommene ble skapt av barna i fellesskap, og at det var en fin måte for dem å utfolde seg kunstfaglig på. «(...) barnehagens inne- og uteområde skal utformes på en slik måte at det kan brukes av alle barna, uten for mange særlige tilpasninger og utforminger som kan virke ekskluderende og stigmatiserende» (Hoven & Mørland, 2014, s. 249). Hva er vel mer inkluderende enn å la barna selv få utforme og tilpasse egne rom og eget miljø i barnehagen? Slike muligheter i barnehagehverdagen kan være inkluderende for alle barna, samtidig som at det kan være positivt for lekemiljøet. Dersom alle barna har vært med å utforme et temarom, kan selve rommet bli en fin, felles lekearena. Det kan også bli en positiv, felles referanse som gir mulighet til sosialt samspill barna i mellom.

Informant 1 kunne si følgende om materialer: «*Materialer som fungerer for alle. For eksempel ikke bare fargeblyanter, men kull, akryl og maling. Ikke bli stoppet av de finmotoriske evnene*» (Informant 1, personlig kommunikasjon, 21. mars 2022).

Dette viser at barnehagen er opptatt av et inkluderende kunstfaglig miljø, og at de legger til rette for at alle barn får mulighet til å uttrykke seg estetisk. Rammeplanen understreker at barn som trenger ekstra støtte skal få et tilrettelagt pedagogisk og fysisk tilbud, for å på denne måten oppleve inkludering og likeverd (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 40).

I intervjuene spurte ble informantene spurt om de kunne gi et eksempel på en gang kunstfagene inspirerte til barns lek. Informant 1 kunne fortelle om et kosedyr som tilhørte et av barna som ble til en felles referanse. De voksne la til rette for at kosedyret kunne være i barnehagen uten å være der fysisk. Barna endte opp med å ta initiativ til kunstfaglige aktiviteter inspirert av dette kosedyret, blant annet sangsamlinger, tegneaktiviteter og lagning av leirefigurer.

Begge barnehagene virket å ha et godt tilrettelagt miljø for kunstfaglige opplevelser. Både informant 1 og informant 2 kunne fortelle at de hadde en scene i barnehagen som barna hadde tilgang til når som helst. Her holder barna på med musikk, dans og drama, og alle barna får delta ut i fra individuelle forutsetninger. Kunstfaglige opplevelser, som for eksempel musikk, er samlende. Vi opplever noe sammen, vi opplever samspill, vi deler, vi opplever kultur (Sæther, 2017, s. 94). Musikk er en fin måte å gjøre noe sammen, hvor alle blir inkludert, og tilrettede rom, for eksempel en scene, kan gi barna inspirasjon til inkluderende, musiske opplevelser.

Felles opplevelser som for eksempel utforming av temarom som informant 2 nevnte, eller felles kunstfaglig «show» på barnehagens scene som begge informantene snakket om, kan være positivt for alle barna. Dersom et barn har nedsatt funksjonsevne og får oppleve noe felles med de andre barna kan dette føre til mestring. Sjøvik (2014) nevner mestring som en viktig faktor for utvikling. Mestring, trygghet og utvikling av sosial kompetanse kan gjøre det enklere for enkeltbarnet og bli inkludert i lek og samvær med andre barn (Sjøvik, 2014, s. 45). Ulike kunstfaglige opplevelser kan altså utvikle barnas sosiale kompetanse, samtidig som det kan gi selvtillit og mestringsfølelse.

4.2 Inkludering etter barnets behov

Barn med nedsatt funksjonsevne kan ha vanskeligheter med å bevege seg eller utfordringer med motorikk (Sjøvik, 2014, s. 154). Begge informantene var utdannet spesialpedagoger, selv om det kun var informant 2 som er ansatt som spesialpedagog i dag. De fortalte om sine erfaringer med diagnoser som CP, Tourettes, Downs Syndrom og lignende, samt litt mer «usynlige» vansker. I forkant av intervjuene ble det fokusert på at inkludering er *viktig*, og hvordan man kan inkludere alle barn på best mulig måte. Informantene kunne begge fortelle at ikke alle barn ønsker å bli inkludert. Noen barn vil inkluderes i nesten alt, mens andre trives veldig godt alene. Noen av barna med nedsatt funksjonsevne får spesialpedagogisk hjelp. Solli (2014) sier at spesialpedagogisk hjelp kan føre til utenforskap, men at det likevel hjelper barn å inkluderes i fellesskapet (Solli, 2014, s. 111).

Dette kunne Informant 2 si seg enig i: «*Veldig opptatt av at barna skal være en del av fellesskapet. Jobber med skjerming samtidig som at vi spiller på fellesskapet*» (Informant 2, personlig kommunikasjon, 22. mars 2022).

Det er viktig å finne en god balanse mellom skjerming og inkludering i fellesskapet. Skjerming var også et tema i intervjuet med informant 1:

«*Viktig å finne fellesnevnerer der man finner barnets styrker. Gir mulighet til skjerming*» (Informant 1, personlig kommunikasjon, 21. mars 2022).

Her nevner informanten i tillegg til skjerming, fokus på barnets styrker. For at alle barn skal bli inkludert er det viktig at man ikke fokuserer på barnets begrensninger, og hva barnet *ikke* kan. Alle ansatte i barnehagen bør reflektere over sitt syn på barn med nedsatt funksjonsevne. Ser man på mulighetene og ressursene og ikke begrensningene? Det er vesentlig for at barnet ikke ses på som «avviket» (Solli, 2014, s. 109). Rammeplanen sier at vi som barnehagelærere skal legge til rette for at barn inkluderes ut i fra egne behov og forutsetninger (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 40). Det er dermed viktig at barn som har behov for skjerming og regulering faktisk *får* det, og så får de delta ut i fra eget behov.

Informant 1 kunne fortelle at de deler barna inn i lekegrupper:

«Vi har også laget lekegrupper. Har møteplasser som appellerer til alle» (Informant 1, personlig kommunikasjon, 21. mars 2022).

Her ble barna inkludert i små grupper, noe som kan føles tryggere for enkeltbarn. De kunne holde på med kunstfaglige aktiviteter eller andre ting, det viktigste var at barnas interesser og behov ble tatt på alvor. Slike små lekegrupper hvor barna for eksempel kan holde på med forming sammen kan være viktig for vennskap og inkludering. Barn med nedsatt funksjonsevne får på denne måten mulighet til å danne relasjoner med barn de kanskje ikke har lekt med tidligere, og de vil få felles referanser som kan være nyttig ved en senere anledning. «Det kan også bli nødvendig å gjøre tilpasninger i sammensetningen i barnegruppene (...)» (Sjøvik, 2014, s. 157). Lekegrupper kan hjelpe barna med behov for skjerming og regulering, og det kan utvikle ferdigheter i lek og samspill. «Gjennom modellering og strukturering bygges lekeferdighetene opp før gruppa utvides og de nye ferdighetene integreres i samhandling med andre barn» (Vygotskij, 1933 i Hoven & Mørland, 2014, s. 248).

4.2.1 Informantenes definisjon av inkludering

Det har tidligere blitt skrevet litt om barns ulike behov for inkludering, men hva *er* egentlig inkludering? Vi har vel alle vår individuelle forståelse av hva inkludering er, og informantene ble spurt om hvordan *de* definerer begrepet.

«Være en del av et fellesskap. Alle skal bli sett, respektert, forstått. Aksept for annerledeshet» (Informant 1, personlig kommunikasjon, 21. mars 2022).

De fleste av oss har behov for å bli sett, respektert og forstått. Dersom dette uteblir, vil det nok gå utover selvfølelsen. Solli (2014) understreker det informant 1 sa om aksept for annerledeshet. Barnehagen skal være inkluderende, men det skal likevel være individualitet og ulikheter blant barna (Solli, 2014, s. 109). Min forståelse av inkludering er at det handler om å være en del av og føle at man er en del av en gruppe. Det er ikke nok å bare *være* inkludert, man må *føle seg* inkludert også.

Informant 2 mente følgende om inkludering: «*Handler om å få være en del av en større helhet ut i fra den enkeltes forutsetninger, ønsker og behov*» (Informant 2, personlig kommunikasjon, 22. mars 2022).

Her kommer man igjen inn på skjerming av enkeltbarn. Barn med nedsatt funksjonsevne har noen ganger behov for å bli skjermet fra gruppa, og de vil da inkluderes ut i fra forutsetninger, ønsker og behov.

4.3 Prosjektarbeid

Informant 2 fremsto meget engasjert da det ble fortalt om barnehagens arbeid med tverrfaglige prosjekt: «*Jobber mye med prosjekt. Fint med konkrete og felles opplevelser*» (Informant 2, personlig kommunikasjon, 22. mars 2022).

Prosjektarbeid kan hjelpe barna på vei mot samspill, felles opplevelser og felles referanser. Dette er også viktig for at barn med nedsatt funksjonsevne inkluderes i fellesskapet. En definisjon på prosjektarbeid kan være en plan, utkast eller større arbeid, noe uferdig, som er i bevegelse og stadig endring (Taule, 1995 i Torsteinson, 2017, s. 163). Det er ikke så uvanlig for Reggio-inspirerte barnehager, som Informant 2 sin barnehage er, å holde på med prosjektarbeid. En slik lærings- og arbeidsform er nemlig ofte sett i de kommunale barnehagene i Reggio Emilia» (Torsteinson, 2017, s. 164). Et tverrfaglig prosjektarbeid kan være veldig samlende, da barna kan få positive opplevelser i fellesskap. Informant 2 sin barnehage har holdt på med ulike prosjekt hvor de har introdusert kunst, musikk, dans og drama, hvor alle har vært deltakende på en eller annen måte.

«*Alle kan være med i musikken på en eller annen måte. Alle kan bidra på sin måte ut i fra sine forutsetninger*» (Informant 2, personlig kommunikasjon, 22. mars 2022).

Musikk ses på som veldig samlende og inkluderende. Har man ikke verbalspråk og kan synge, kan man danse eller lage rytme. «Gjennom musikalske estetiske prosesser er det mulig for barna å erfare noe nytt (...) erfare følelsen av å skape noe i fellesskap med andre, noe som gir glede og mestring» (Sæther, 2017, s. 103).

Videre snakket vi om viktigheten av fellesskapet i prosjektarbeidet. Alle må bli inkludert på sin måte, alle får være med, alle får eierskap til prosjektet, slik at barna får en felles referanse. Dersom barna får uttrykke seg på sin måte i fellesskap, får man frem mangfoldet i gruppa, og ikke minst, den enkeltes unike uttrykk (Torsteinson, 2017, s. 180). Prosjektarbeid er altså en veldig fin måte å introdusere barna for kunstfagene på. De får felles opplevelser hvor alle inkluderes. Det kan også føre til at barn med nedsatt funksjonsevne får innpass i lek ved en senere anledning. Det å ha holdt på med et prosjekt i fellesskap kan få barna til å føle på samvær og samspill, og det gir dem muligheter til å bli kjent med hverandre.

4.3.1 Voksenrollen

En av barnehagens viktigste ressurser er de voksne som jobber der. De voksne i barnehagen skal fungere som hjelp og støtte for barna, og bidra til og legge til rette for barns lek, læring, danning og utvikling. Uten voksne hadde det jo ikke vært noen barnehage.

Informant 1 fortalte meg følgende om voksenrollen når det kommer til kunstfag: «*Voksne må være gode rollemodeller*» (Informant 1, personlig kommunikasjon, 21. mars 2022).

Voksne bør gå foran som gode eksempler, og legge til rette for og inspirere barna i kunstfaglige opplevelser.

Dette mente også informant 2: «*Voksne må hjelpe til og legge til rette*» (Informant 2, personlig kommunikasjon, 22. mars 2022).

Nicolaysen (2022) sier pedagoger skal ha tro på barns evner til å skape mening og fungere som støtte for dem hvis de ønsker å stoppe opp, undersøke og eksperimentere (Nicolaysen, 2022, s. 232). Det er viktig med voksne som tar barns interesser og initiativ på alvor, og legger til rette for kunstfaglige aktiviteter hvor absolutt alle kan delta. Likevel kan det diskuteres at noen voksne er *for* ivrige når det kommer til kunstfaglige aktiviteter. I kunst og håndverk, for eksempel, er det viktig at barna får skape ting selv, på eget initiativ, slik at ikke aktiviteten blir *for* voksenstyrt. Det er viktig at kunsten er skapt av barn, slik at den blir unik, og barna opplever kunstfaglig glede.

«*Voksne må være sensitive for barns uttrykk*» (Informant 1, personlig kommunikasjon, 21. mars 2022).

Her kan det tenkes at informant 1 mente at vi som voksne må ta barna på alvor i skaperprosessen og respektere deres måte å uttrykke seg på. Her kommer vi tilbake til Reggio-filosofien og barns hundrespråklighet. De voksne i barnehagen må være bevisst på egen praksis: «(...) må personalet være åpne for barns innspill og meningsskapning samt være villige til å reflektere over egen rolle i møte med barns inntrykk og uttrykk i kunstfaglig aktivitet» (Torsteinson, 2017, s. 169). Dersom man som voksen skal være gode rollemodeller, må barnas initiativ være i fokus. Som voksen kan man holde seg litt i bakgrunnen og hjelpe og inspirere barna dersom det trengs. Prosjektarbeid i barnehagen der man tar utgangspunkt i barnas interesser og initiativ kan være fine og inkluderende.

Sensitive voksne kan også være voksne som ser barnet som mennesker, og som ikke fokuserer på enkeltbarns mangler. Öhman (2012) mener det er viktig at voksne tar tak i det friske, fungerende og positive i barn. Finner man ut hvilke styrker barnet har, og hva som interesserer barnet, kan man legge til rette for positive lekeopplevelser med andre barn (Öhman, 2012, s. 222-223). Voksenrollen er viktig for at man skal lykkes med inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne. Fokuser på hva barnet kan bidra med i gruppa for å heve barnets status, og legg til rette for suksess.

5.0 Avslutning og konklusjon

Inkludering i barnehagen kan være utfordrende av ulike grunner. Dette forskningsprosjektet har gitt meg nye perspektiver på inkludering, og jeg har blant annet blitt mer bevisst på at barn har ulike behov når det kommer til inkludering.

Et inkluderende kunstfaglig miljø i barnehagen er et miljø med tilgjengelige materialer. Dette ble nevnt i intervjuet med informant 1, der informanten fortalte om barnehagens fokus på materialer som både var i gulvhøyde, men også tilgjengelig i frileken. Det ble også nevnt at materialene bør tilpasses barns motoriske evner. Det er viktig å vektlegge barns styrker, og gi dem materialer som de mestrer. Tilrettelagte materialer og rom vil gi alle barn lik mulighet til å uttrykke seg kunstfaglig.

Begge informantene nevnte at det at barna får felles opplevelser kan være viktig for inkludering. Når barna har felles opplevelser og felles referanser, har de større grunnlag for utvikling av vennskap, som videre kan hjelpe til innpass i lek. Måltrettet arbeid med kunstfagene, som for eksempel kunsthøytid, prosjektarbeid og temarom kan fremme inkludering. Informant 2 virket engasjert da informanten fortalte om temarommene som barna er med å utforme. Dette er en fin arena for barn å være kreative og skapende, samtidig som det er inkluderende da barna får bidra ut i fra egne forutsetninger.

Prosjektarbeid er som nevnt en måltrettet måte å jobbe med kunstfag, som kan være inkluderende for alle barn. Dette ble et sentralt tema i intervjuet med informant 2.

Prosjektarbeid er en god måte å jobbe tverrfaglig med kunstfagene i barnehagen. Det kan være inkluderende for barn med nedsatt funksjonsevne, da det ofte innebærer mange forskjellige aktiviteter og ulike typer arbeid. Her kan barna bidra med det de har lyst til eller det de selv mestrer, ut i fra egne ønsker, forutsetninger og behov. Informant 2 fortalte at barnehagen har positive erfaringer med prosjektarbeid, og at dette har vært samlende og inkluderende for alle barna. Prosjektarbeid kan også være inkluderende ved at alle barna får oppleve eierskap til noe de har laget/gjennomført i fellesskap.

I intervjuet med informant 1 kom vi inn på tema om lekegrupper. Inndeling i mindre grupper kan gjøre det enklere å skjerme enkeltbarn ved behov. Lekegrupper kan være nyttig både i arbeid med kunstfagene og i lek generelt. Barn med nedsatt funksjonsevne kan som nevnt ha

andre behov enn funksjonsfriske barn. Deler man barna i mindre grupper kan man observere barna og legge til rette for gode, inkluderende opplevelser. Arbeid med kunstfag i mindre grupper kan skape trygghet for enkeltbarn. Det kan også bidra til relasjonsbygging og utvikling av sosial kompetanse.

Arbeid med kunstfag i grupper kan være positivt for barn med nedsatt funksjonsevne, men som det ble nevnt i begge intervjuene er også arbeid i fellesskap viktig. Felles opplevelser og referanser er viktig for inkludering, og man kan for eksempel ta inspirasjon fra barnehagen til informant 2, hvor de arrangerer en felles kunstfaglig festival i barnehagen. Slike gode, felles opplevelser kan gi barna positive erfaringer og gir dem mulighet til å være initiativtakere i kunstfaglig arbeid, utvikle vennskap og sosial kompetanse. I barnehagen kan man bruke kunstfagene til å legge til rette for inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne dersom det blir prioritert og tilrettelagt i hver enkelt barnehage.

5.1 Kritikk av forskningsprosjektet

Når jeg ser tilbake på dette forskningsprosjektet, har jeg fått mange nye innspill og synspunkt på hvordan kunstfagene kan bidra til inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne. Det er likevel noen ting i prosessen som kunne vært gjort annerledes. Når det kommer til prosjektets reliabilitet, kunne jeg nok søkt om å ta lydopptak, da jeg sannsynligvis mistet litt informasjon ved å ta egne notater. Likevel, tror jeg at prosjektets reliabilitet heves, da informantene selv har fått lese gjennom notatene, og godkjent disse. Under et av intervjuene stilte jeg som tidligere nevnt et ledende «ja/nei-spørsmål». Dette kunne jeg unngått hvis jeg hadde notert noen mulige oppfølgingsspørsmål, og holdt meg til disse. Dersom jeg hadde forberedt meg litt mer i forkant av intervjuene, hadde jeg nok unngått det Larsen (2017) kaller spørsmåls-effekt (Larsen, 2017, s. 125).

En annen ting som kunne vært gjort annerledes er å gi informantene en definisjon av hva jeg legger i begrepet «kunstfag», enten i intervjuguiden eller i e-posten de fikk tilsendt. En av informantene fortalte mye om kunst- og håndverk, og hadde lite fokus på de andre kunstfagene. Dette var også grunnen til at jeg stilte informanten oppfølgingsspørsmålet som endte opp som «ja/nei-spørsmål». Hadde jeg definert hva jeg legger i begrepet «kunstfag», hadde informanten kanskje nevnt de andre kunstfagene i større grad. Likevel, mener jeg at siden begge informantene er utdannet pedagog/spesialpedagog og kjent med Rammeplanens

arbeid med kunst, kultur og kreativitet, er dette forklaringen på hvorfor jeg ikke ga informantene definisjon av begrepet.

Problemstillingen ble også endret i etterkant av intervjuene, og fokuset på *lek* ble fjernet. Dette ble gjort fordi det i intervjuene ble snakket mye om kunstfagene og inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne, og mindre om lek. Dette burde jeg kanskje gjort i forkant av intervjuene, men jeg mener likevel at lek er relevant for forskingsprosjektet, da det henger sammen med blant annet kunstfaglig arbeid, inkludering og prosjektarbeid.

En siste ting jeg kunne gjort annerledes er å intervju flere informanter. Da kunne jeg fått enda mer innsikt i hvordan kunstfagene kan bidra til inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne. I planleggingsfasen hadde jeg tenkt å intervju minst tre informanter, men da det viste seg å være vanskelig å få tak i informanter, valgte jeg å kun intervju de to som hadde sendt meg e-post. Likevel understrekes det at to informanter er tilstrekkelig for en bacheloroppgave (Bergsland & Jæger, 2014, s. 71). Til tross for at jeg i etterkant av dette forskningsprosjektet ser at det er flere ting som kunne vært gjort annerledes, har dette vært en lærerik prosess. Jeg mener selv at jeg har brukt tilstrekkelig, relevant teori og fått gode svar fra mine informanter, og ved dette har jeg klart å svare på problemstillingen.

6.0 Referanseliste

Bakke, Sæbø, A. B., & Jenssen, C. (2017). *Kunst, kultur og kreativitet : kunstfaglig arbeid i barnehagen* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Bergsland, M. & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Cappelen Damm akademisk.

Broström, S., Lafton, T., & Letnes, M.-A. (2014). *Barnehagedidaktikk : en dynamisk og flerfaglig tilnærming*. Fagbokforlaget.

Dons, C. F. & Mørreaunet, S. (2019). Om å lede aksjoner i en lærende barnehage. I Mørreaunet, Gotvassli, K. A., Moen, K. H., & Skogen, E. (Red.) *Ledelse av en lærende barnehage* (2. utg., s. 213). Fagbokforlaget.

Hoven, G. & Mørland, B. (2014). Lek for alle barn? I Sjøvik, P. (Red.) *En Barnehage for alle : spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (3. utg., s. 248-249). Universitetsforlaget.

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt.

Larsen, A. K. (2017). *En enklere metode : veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Mørreaunet, Gotvassli, K. A., Moen, K. H., & Skogen, E. (2019). *Ledelse av en lærende barnehage* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Nicolaysen, M. (2022). Rom og materialitet i barnehagen. Pedagogisk dokumentasjon som bevegelseskraft. I Broström, Lafton, T., & Letnes, M.-A. (Red.) *Barnehagedidaktikk : en dynamisk og flerfaglig tilnærming* (2. utg., s. 232). Fagbokforlaget.

Silkoset, R., Gripsrud, G., & Olsson, U. H. (2021). *Metode, dataanalyse og innsikt* (4. utg.). Cappelen Damm akademisk.

Sjøvik, P. (2014). *En barnehage for alle - Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen*. Universitetsforlaget.

Sjøvik, P. (2014). Funksjonsnedsettelse hos barn i førskolealderen. I Sjøvik, P. (Red.) *En Barnehage for alle : spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (3. utg., s. 154-157). Universitetsforlaget.

Solli, K. A. (2014). En barnehage for alle – hvem er «alle», og hvem er «de andre»? Utfordringer i inkluderende praksiser. I Bergsland, M. & Jæger, H. (Red.) *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (s. 107-112). Cappelen Damm akademisk.

Sæbø, A. B. (2017). Kunstfagenes plass i barnehagen. I Bakke, K., Sæbø, A. B., & Jenssen, C. (Red.) *Kunst, kultur og kreativitet : kunstfaglig arbeid i barnehagen* (2. utg. s. 18-27). Fagbokforlaget.

Sæther, M. (2017). Musikk og estetiske prosesser i barnehagen. I Bakke, Sæbø, A. B., & Jenssen, C. (Red.) *Kunst, kultur og kreativitet : kunstfaglig arbeid i barnehagen* (2. utg., s. 94-103). Fagbokforlaget.

Torsteinson, H. (2017). Prosjektbasert arbeid – om barns medvirkning og kunstfaglig aktivitet i barnehagen. I Bakke, Sæbø, A. B., & Jenssen, C. (Red.) *Kunst, kultur og kreativitet : kunstfaglig arbeid i barnehagen* (2. utg., s. 163-181). Fagbokforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver*. Hentet fra <https://www.udir.no/rammeplan>

Waterhouse, A.-H. L. (2014). Hva skal til for å være en kompetent barnehagelærer i fagområdet kunst, kultur og kreativitet? I Bergsland, & Jæger, H. (Red.) *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (s.140). Cappelen Damm akademisk.

Öhman. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Pedagogisk forum.

7.0 Vedlegg

7.1 Intervjuguide

Spørsmål om utdanning/bakgrunn

Kan du fortelle litt om din bakgrunn?

Hvor lenge har du jobbet i den stillingen du har i dag?

Kan du beskrive stillingen din? Hvilke arbeidsoppgaver innebærer den?

Kunstfagene i barnehagen

Kan du si litt om dine erfaringer med kunstfagene, musikk, drama og kunst- og håndverk?

Hvordan jobber dere med kunstfagene på din avdeling/base?

Kan du gi et eksempel på en gang musikk, drama og/eller kunst- og håndverk inspirerte barnas lek?

Barn med nedsatt funksjonsevne

Kan du si litt om dine erfaringer med å jobbe med barn med nedsatt funksjonsevne?

Kan du komme med eksempel på hvordan dere jobber med inkludering i din barnehage når det kommer til barn med nedsatt funksjonsevne?

Inkludering og lek

Hva legger du i begrepet inkludering?

Hvordan tenker du at man kan bruke kunstfagene til å legge til rette for at barn med nedsatt funksjonsevne blir inkludert i lek?

Avslutningsspørsmål

Er det noe du tenker dere kunne gjort annerledes med tanke på inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne i lek?

Er det noe mer du vil si med tanke på bruk av kunstfagene til å inkludere barn med nedsatt funksjonsevne i lek?

7.2 Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Kunstfagene i barnehagen som verktøy for å inkludere barn med nedsatt funksjonsevne i lek”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få ulike synspunkt og perspektiv på hvordan man ved bruk av kunstfagene i barnehagen kan bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne inkluderes i lek. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Kunstfagene er en fin måte å skape samhold og fellesskap i barnehagen. Ved bruk av musikk, drama og kunst- og håndverk kan man som voksen inspirere barna til lek. Jeg ønsker å undersøke hvordan man kan bruke musikk, drama og kunst- og håndverk som verktøy, og på denne måten bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne inkluderes i lek. Jeg ønsker å intervjuer ulike mennesker med ulike utdannelser/roller, for å få et mer helhetlig perspektiv på problemstillingen.

Dette er en bacheloroppgave ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning.

Problemstillingen for denne bacheloroppgaven er: *Hvordan kan man ved bruk av kunstfagene i barnehagen bidra til at barn med nedsatt funksjonsevne inkluderes i lek?*

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Det endelige utvalget vil være på to til tre personer som vil bli intervjuet. Grunnen til dette er at jeg ønsker å benytte meg av en kvalitativ forskningsmetode, og vil derfor samle inn en del data fra et lite utvalg. Utvalget som mottar denne henvendelsen er pedagogiske ledere, barnehagelærere, spesialpedagoger eller har en annen tilknytning til barn med nedsatt funksjonsevne. Utvalget har også kunnskap om og erfaring med barn med nedsatt funksjonsevne og/eller kunstfagene, musikk, drama og kunst- og håndverk.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden som brukes i dette forskningsprosjektet vil være intervju. Intervjuet vil foregå fysisk, men kan også gjennomføres digitalt om ønskelig. Intervjuet vil ta cirka 30 minutter, og opplysningene samles inn via notater og deretter registreres anonymt og elektronisk. Opplysningene som samles inn vil kun være knyttet til problemstillingen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien ta kontakt med: Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning ved Helene Bølset Bugge, 94806866, hbbugge93@gmail.com , Johanne Rimul, jri@dmmh.no, Aimée Viktoria Kaspersen, avk@dmmh.no

Med vennlig hilsen

Helene Bølset Bugge
Prosjektansvarlig, student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Kunstfagene i barnehagen som verktøy for å inkludere barn med nedsatt funksjonsevne i lek*», og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

å delta i intervju